

5. Про державну службу: Закон України від 16.12.2015 р. № 3723-ХІІ. Дата оновлення: 04.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

6. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. Дата оновлення: 31.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-113>

GENESIS OF REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF FINANCIAL SECURITY DURING THE TIME OF UKRAINE'S INDEPENDENCE

ГЕНЕЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Rekunenko T. O.

*PhD in Law, Associate Professor,
Head of the Department of Education
Quality Assurance,
Kharkiv National University
of Internal Affairs
Kharkiv, Ukraine*

Рекуненко Т. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
начальник відділу забезпечення якості
освіти,
Харківський національний
університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Фінансово-економічна ситуація в Україні протягом тривалого часу перебуває у стані постійних реформ і характеризується нестабільністю, складністю прогнозування та високою динамічністю. Усе це відбувається в умовах повномасштабної війни, на тлі кризових процесів у банківському секторі, девальвації національної валюти, недосконалості законодавчої бази та зростання внутрішнього й зовнішнього боргу, що формує численні загрози для фінансової сфери держави. У зв'язку з цим питання забезпечення фінансової безпеки набуває особливої актуальності. Для повного розуміння сутності цієї категорії необхідно окреслити основні періоди її становлення та етапи подальшого розвитку [1].

Після розпаду СРСР, ухвалення у липні 1991 року Декларації про державний суверенітет України та проголошення незалежності у серпні того ж року розпочався новий етап у формуванні фінансової безпеки та її адміністративно-правових засад. На початку 1990-х років фінансова сфера країни перебувала у критичному стані через економічний спад, фінансову кризу, недосконалі реформи та прорахунки державної

політики. В умовах неефективності командно-адміністративної системи управління економікою, ризиків гіперінфляції та падіння ВВП виникла необхідність створення дієвого механізму регулювання економічних процесів. Саме тому початок 1990-х років позначився зростанням уваги до проблематики фінансової безпеки [2, с. 277–278].

У 1993 році було прийнято Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» [3], яким визначено повноваження, завдання, права й обов'язки цього органу в частині здійснення державного фінансового аудиту, інспектування та перевірки державних закупівель. Закон заклав правові засади здійснення контролю за використанням та збереженням державних фінансових ресурсів, ефективністю використання майна, правильністю визначення бюджетних потреб, виконанням місцевих бюджетів, станом бухгалтерського обліку та звітності в органах влади, фондах, бюджетних установах і державних підприємствах.

Попри позитивні результати реформ до кінця 1996 року, надалі спостерігалось різке збільшення заборгованості перед бюджетом, зростання масштабів ухилення від сплати податків і відтік капіталу за кордон. За таких умов контрольні повноваження податкових органів та наявні механізми їх діяльності виявилися недостатніми для стабілізації ситуації.

Вагомим кроком держави на шляху посилення фінансової безпеки стало затвердження у 2010 році Концепції пруденційного нагляду [4], спрямованого на захист прав споживачів фінансових послуг, запобігання неплатоспроможності установ та підтримання їх фінансової стійкості шляхом виявлення підвищених ризиків. Додатково було ухвалено Концепцію захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг і оприлюднено проект Правил здійснення депозитних операцій для кредитних спілок. Реалізація цих документів мала сприяти підвищенню капіталізації страхових компаній, зміцненню їх фінансової стійкості, поліпшенню якості активів, збереженню пенсійних накопичень, підвищенню довіри населення та збільшенню частки небанківських фінансових інститутів на ринку. У цьому ж році Державний комітет фінансового моніторингу був реорганізований у Державну службу фінансового моніторингу України — центральний орган виконавчої влади з ключовою роллю у сфері протидії легалізації злочинних доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню ЗМЗ.

Наступний етап у розвитку правового забезпечення фінансової безпеки пов'язаний із ратифікацією Угоди про асоціацію України з ЄС від 27 червня 2014 року [5]. Важливим рішенням стало ухвалення у грудні 2021 року Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [6], який набрав чинності з 1 січня 2024 року. Закон

уніфікував ключові засади функціонування фінансового ринку, визначив вимоги до діяльності фінансових компаній і ломбардів, встановив комплексний підхід до захисту прав споживачів фінансових послуг, регламентував порядок реорганізації та виходу з ринку.

Крім того, 17 січня 2022 року Наказом Міністерства фінансів України було затверджено Програму стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу до 2024 року [7], що передбачає реалізацію комплексу правових, організаційних, координаційних та практичних заходів для підвищення ефективності системи фінансового моніторингу.

Важливо підкреслити, що доступ до сучасних фінансових інструментів і можливість залучення зовнішнього фінансування є визначальними чинниками успішного відновлення України. З цією метою була розроблена та затверджена Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року [8]. Водночас, ухвалення фінансових рішень в умовах невизначеності, складність фінансових продуктів, цифровізація ринку та зростання кількості шахрайських схем вимагають скоординованої роботи держави, ринку та суспільства для формування екосистеми фінансової грамотності. Це сприятиме підвищенню фінансової інклюзії населення, стійкості громадян і бізнесу, а також розвитку навичок ефективного управління фінансами за будь-яких умов.

Література:

1. Мельник С. І., Наконечна Н. В., Піхоцький А. В. Основні передумови та етапи розвитку фінансової безпеки в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7366>
2. Мельник В. І. Адміністративно-правові засади організації та функціонування системи економічної безпеки України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Суми. 2021. 485 с.
3. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні: Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2940-12#Text>
4. Концепція пруденційного нагляду за фінустановами. *Цінні папери України*. 2010. № 36 (630). URL: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=630&pub=4748.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода від 27 черв. 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

6. Про фінансові послуги та фінансові компанії: від 15 лют. 2021 р. № 1953-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

7. Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року: Наказ Міністерства фінансів України від 17 січ. 2022 р. № 16. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf>

8. Про Національну стратегію доходів до 2030 року: Постанова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01 трав. 2024 р. № 542. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/pro_natsionalnu_strategiiu_dokhodiv_do_2030_roku-4369